

# IMÁK, BESZÉDEK ÉS ELŐADÁSOK

A BRAȘOVI UNITÁRIUS TEMPLOM FELAVATÁSA  
ALKALMÁVAL, 1936. ÉVI MÁJUS HÓ 17-ÉN

Külön lenyomat az Unitárius Szószék  
—— 1936. évi 2-ik számából. ——



## TARTALOM:

	Oldal
Ima — <i>Benedek Gábor</i> . . . . .	3
Az imádság háza — <i>Szent-Iványi Sándor</i> . . . . .	5
Templomszentelés Brașovban — <i>Dr. Boros György</i> . . . . .	12
A gyermek — <i>Taar Géza</i> . . . . .	14
Emlékezés Kádár Sándor siremlékénél — <i>Benedek Gábor</i>	16
Megnyitó beszéd — <i>Dr. Ferenczy Géza</i> . . . . .	18
Bezáró beszéd — <i>Dr. Szent-Iványi Gábor</i> . . . . .	20
A templom szükségessége — <i>Taar Géza</i> . . . . .	1
A brașovi unitárius egyházközség megalapítása, küzdelmei és célhoz jutása — <i>Kovács Lajos</i> . . . . .	VII
Az unitarizmus lényege — <i>Dr. Abrudbányai Ede</i> . . . . .	XXI



## IMA.

A Benned bízó lélek alázatos hálájával borulunk le Előted ez ünnepélyes alkalommal, mindenható Isten, mennyei édes Atyánk! Hálával, hogy e gyülekezetnek örök jóságodból megengeded, hogy hajlékot építsen Neked. Bár tudjuk, hogy nagy vagy, nagy megmérhetetlenül s e nagyságot be nem fogadhatják egeknek egei s annál kevésbbé ez a ház, melyet e Sionnak népe neved tiszteletére felemelt, nekünk mégis oly boldogító a tudat, hogy évtizedeknek, egy egész fél évszázadnak álmát valóra váltva, sok lemondáson, sok csüggedésen, sok könnyön, sok verejtékezésen és áldozathozáson át beteljesülve hirdetik e szent falak, melyek között — mi úgy hisszük legalább — lakást véssz magadnak számunkra is. Hiszen lényünk java része rész a tiedből, óh Uram! S e rész, e lélek, mely örökkévaló lelkednek örökkévaló szemerje mibennünk, Hozzád vágyik, Téged keres s megtalálni is leginkább mégis csak itt vél Tégedet! E léleknek mélyéről száll fel ma Hozzád a hálás imádságnak szava, mint kristályvizű forrásból felgyöngyöző habok, vagy mint kikelet csodás virágából felszálló illatár a légen át.

És amint nagyságodhoz mérten alig vagyunk többek, mint egyetlen porszem a puszták végtelen homoksivatagában, mint egy csepp a mérhetetlen oceán vizében, egy sugár, vagy párányi mécsvilág izzó napod tűztengeréhez mérten, bár egész életünk aligha több, mint a tenger tükrén feltűnő muló habfodor: úgy szavunk is oly szintelen, mikor hálánk érzéseit akarjuk imaszavakba önteni és érezzük, hogy szó nincs oly szines, nyelv oly zengzetes, hogy gyermeki hálánknak hű tüköre le-

hessen. Úgy vagyunk, Atyánk, mint a gyermek, mint a nagy ajándékot kapott gyermek, kinek szemében ott ragyog a boldog elragadtatás, de szavakba nem tudja önteni érzéseit, míg egyszer csak az elragadtatás tüzében égő szemből megszületik, majd útnak indul a hálának minden szónál beszédesebb könnye s aláhull arra az áldott kézre, mely örömét szerezte.

Valahogy így vagyunk mi is Atyánk! Valahogy így, ha meg tudjuk köszönni Neked, hogy álmai valósulásához vezetted e gyülekezet népét, hogy a pusztában vándorló Jákóbnak megmutattad áldott jelenlétedet s megengedted, hogy e helyen hajlékot emeljen Neked, mely otthont jelent neki.

Ma elfeledjük, Atyánk, hogy hosszú volt a vándorlás ideje, hogy az élet fáradsággyümölcséből oly nehéz volt összehozni a téglára, anyagra váltott filléreket, ma elfeledjük az is, hogy nehéz volt az út, hogy kétség lankasztotta, hogy olyan sokszor fogyott meg reménye, csüggedt meg hite e népnek. Ma elfeledjük a méltatlan bántalmakat, az erkölcsi arculveretést, a megalázó szégyent, mindent elfelejtünk, óh Uram, csak azt nem, hogy az elért sikert, a hajlékká vált eredményt a gyermek, az elragadtatott gyermek hálakönnyében megköszönjük Neked.

És most, Atyánk, jóságos Istenünk, hadd küldjük el Hozzád könyörgő szavunkat is! Hiszen e népnek nem csak eddig volt szüksége gondviselésedre, hanem mindenkoron, jövőben is erre van szüksége mindenek felett. És csak gondviselő jóságod mivelheti, hogy e szent Sion és annak népe hivatását betölteni képes legyen. Te védj és oltalmazd hát, Atyánk, ezt a házat, melyet e gyülekezet a Te tiszteletedre építetett. Szereted töltse be annak belsejét, hogy a szeretetlen világban megfáradt ember mindig érezze meg benne az atyai szivedből felé áradó szeretet melegét. Ha könnyező szemű gyermeked jön ide, e szeretet törölje le annak is könnyeit, a megfáradt leljen itt új erőt, a csüggedő és kétségeskedő erős hitet és gyógyulást leljen itt Atyánk a szenvedő! És égjen a hajlékban szent tűz mindenkoron s az a Dávid Ferenc unitárizmusának szent tüze legyen s szeretet legyen, hűség, ragaszkodás, mi éleszti e szent tüzet! Hangozzék igéd mindig úgy e szentelt falak között, hogy hallatán lelkében épüljön e nép és az evangéliumok örök forrásvize üditsen fel mindenkit, ki ide valaha is belép. Áldd meg ezt a gyülekezetet, mely e templomot építette, hogy meg ne lankadjon a hit, mely eddig lelkében élt.

És áldd meg azokat is, kik hirdetik és hirdetni fogják neki igéidet! Ez az áldás legyen és maradjon e hajlékon, annak falain kívül és belül, legyen a népen, mely benne lakni fog örökkön-örökké. Hallgasd meg lelkünk alázatos imáját jóságos Isten . . . . Ámen.

Benedek Gábor,  
lelkész.

## Az imádság háza.

(Templomszentelésre.)

„És monda nékik: Meg van írva, az én házam imádság házának mondatik“.  
Máté, XXI. 13.

Gyermekkorunk álmainak álma, vágyainak vágya volt az a bűvös szőnyeg, melyről az ezeregy éjszaka meséiből hallottunk s amely a varázsszóra, felszállott a kék levegő égbe s vitte utasait hegyek, völgyek, országok, városok, falvak és tanyák felett. Ma már megvalósulhat ez az álom, csak utasául kell szegődnünk valamelyik földkörüli útra induló repülőgéppnek s ime, kitárul előttünk az óriási térkép, melyet Isten rajzolt. Elszállunk falvak és városok fölött s mindenikről megismerjük, hogy milyen nép lakja. Egyik égre kevélylő felhőkarcolókat épít, mert csak az égnél áll meg a vágya; a másik pálmaligetek közt mélézik gulák és piramisok, a ragyogó mult eme omladozó emlékeinél; a harmadik kelepelő szélmalmok, mértani pontossággal, szinte vonalzóval húzott csatornák s a tenger dübörgő áradata ellen szembe állított óriás gátak között éli a maga szürke, de munkás életét. Száz és száz kép, mindenik más, mint a többi, de mindegyik megmutatja annak a népnek a lelkét, mely életre hívta azt.

Ha erdős hegyek és árnyas völgyek között apró falvakat látunk, melyek úgy ölelik körül a rendesen dombon álló templomot, mint a kör azt a középpontot, melyből húzatott, mint a bolygók azt a napot, melyből származtak egykor, ha városokat látunk, melyeknek főtereiről úgy mered az égnek a torony, mint valami dárda, melyet ezernyi ezer kéz tart és szegez a sors megpróbáló viharaival szembe — egyszerre ráismerünk:

ez a mi földünk, ezek a templom köré térdeplő házak a mi falvaink, a mi városaink.

Vannak országok, ahol több a templom, ahol díszesebbek, pompázatosabbak az épületek, de a községek templom felé vonzódó, templomtól függő, templomból származó kialakulása sehol sem olyan szembeszökő, sehol sem olyan általános, mint nálunk.

Máshelyt a változó idők megváltoztatják a városok, falvak képét. Ami tegnap büszke vár csoport volt, néhány sárkunyhóval a lábánál, ma nyílegyenes utcájú, fásított, sokterű város és ahol lankás, zöldelő domboldalakon gerenda-házak álltak, ma vas és beton épület-óriások, gyárkémény-erdők merednek fel az égre.

Nálunk, mióta gyökeret vert a kereszténység, a falvak és városok képe lényegben ugyanaz. Jöttek és mentek a századok, változott izlés, művészet, anyag — a bizánci helyet adott a góthnak, renaissancenak, barokknak, modern stílnak — de a változó ruhákban ugyanaz maradt a lényeg, templom köré terdelnek ma is falvak, városok.

De hát miért olyan elhatározóan fontos községeink kialakulásában a templom? Mit tartottak benne? Drágaköveket? Felgyűjtött vagyont, édesvizű forrást, sebeket gyógyító, keletről tanult balzsamot? Ó, ha ezen a vészdzúlta földön volt is néha kincs, ma már biztosan elfogyott. De azért ma is életkérdés nálunk a templom. Szegény és gazdag, gyöngé és hatalmas ma is védi, őrzi, dédelgeti templomát, ha van, s ha nincs: összegyűjti utolsó filléreit, maradék erejét, megmaradt, ellopott egy-egy szabad percét s épít magának — mint ez itt — templomot.

Igen, mert ha nem őrizzük is drágaköveket bennük, van ezekben a templomokban édes-vizű forrás, sebeket gyógyító balzsam: ezekben a templomokban tartjuk a lelkünk erejét.

Mondotta Jézus, meg van írva: „Az én házam imádság házának mondatik“. Az imádság háza! Ez volt számunkra is a templom. Végig a megpróbáló, zivataros századokon. Csatázó, kemény férfiak és hőslelkedő, gyöngédszívű nők ezért szelidültek könnyessé, ezért hajlitották a szűk padokba szálfá derekukat, ezért, mert a templom az imádság háza volt. Ezért jöttek megpróbált, kétségbeesett nemzedékek, ezért keresték csöndes, hűvös boltiveit s ezért mentek el felüdülve, új reményre gyúlva,

megerősödve a templomokból, mert a templom az imádság háza volt.

És ez ma is a templom. Nem lehet más, nem szabad másnak lennie. Maradnia kell annak, ami századokon át volt, aminek az első egy Istent hívő templom építettett, amint írva található már Ézsaiás prófétánál: „Az én házam imádság házána hivatik“.

Bár a kor közben megváltozott, ma többet vélnek tudni az emberek s kevesebbet akarnak hinni, mint ezelőtt. Ma már kérdések hangzanak el, ha imádkozni hív a harang.

Miért imádkozzunk? — kérdezik tőlünk. Csak úgy szokásból, mert az ősök is imádkoztak? Vagy pillanatnyi ellágyulásból? Olyanformán, mint ahogy érzelmeink tobzódása idején kezdet tördelünk, vagy sírunk, vagy átkozódunk s tetemre hívjuk a sorsot? Így és ezért imádkozzunk? Mit várhatunk ma az imádkozástól?

Amikor megsomorodott lélekkel, kétségbeesetten Istenhez menekülünk, rendesen kérni szoktunk tőle. Kérjük, mint Jézus a Getsemáné kertben, hogy muljék el tőlünk ez az óra, hogy távoztassa el tőlünk azt a keserü poharat, amelyet mind e szenvedések és megaláztatások után még mindig elénkbe tart a sors, hogy azt kiigyuk. Milyen gyengék vagyunk mi Jézus lelki erejéhez képest, milyen tökéletlenek az ő lelki magasságához mérten s ha még Jézus is azt kérte az Istentől, hogy távoztassa el tőle azt a poharat — mennyivel inkább kérjük ezt mi!

Dehát lehet kérni ilyenre az Istent?

A világ halad előre örök törvényeinek szabálya szerint, — lehet-e kérni Istent, hogy megállítsa a világot, mert egy elenyésző semmiség, egy porszem, egy ember hozzásóhajt? Az életszekere gördül előre feltartóztathatatlan lendülettel, — lehet-e kérni Istent, hogy rántsa vissza azt a szekeret, mert egy féreg zúzókerekei alá került?! Az Alkotó hatalmas kezében mérleg ingadoz, két serpenyőjébe zuhannak egyre az életek, az események, az évek, jó és rossz, öröm és bánat s közöttük az örök igazság felé mutat a mérleg nyelve. — Lehet-e kérni az örökkévalót, hogy fogja le azt a nyelvet s úgy állítsa be mérlegét, hogy egyik serpenyőjébe mind csak öröm, a másikba mind csak bánat hulljon s hogy mindig a mi serpenyőnk álljon magasabban?

Valamelyik templom homályos sarkában ketten imádkoznak: az egyiknek eső kellene, a másiknak napsugár. Melyiknek az imáját hallgassa meg hát az Isten? Valahol az országuton nyikorogva halad egy szekér. Amint forog a kereke, egyszer egyik küllő, máskor a másik kerül alól. Lehet-e őt kérni, hogy az egyik mindig csak felül legyen?

Két nemzet törekszik a napsütésre s az út, keskeny szoroson át vezet, hol csak egy mehet át. Melyik menjen hát először? Melyik maradjon árnyékban?

Lehet-e Istent egyre megtéríteni, megállítani utjában? Lehet-e Istent állandóan ide-oda rángatni, mint egy bábót, imáink kéréseivel?

Aztán meg hát Istennek céljai vannak velünk. Elküld egy embert, vagy egy népet, hogy sok megpróbáltatás és küzdelem után, mint az acél a tűzben, megedződve, egyre nemesebb és tökéletesebb legyen — lehet-e hát arra kérni Őt, hogy távoztassa el tőlünk a megpróbáltatások óráját, a megaláztatások és szenvedések keserü poharát, hogy vigye el utunkból a tüzet?

Mint a gyermek, akit súlyos betegségéből csak annak a keserü orvosságnak a bevétele menthet meg, siránkozhatunk-e, hogy ne kelljen az élet orvosságának keserü poharát kiüríteniünk?

Nem, testvéreim, Jézus is így fejezte be imádságát: „Mindazonáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied“. S nekünk is így kell imádkoznunk, bármily súlyos legyen a kereszt, amelyet hordoznunk kell, bármily gyöngék és elcsüggedtek legyünk is és bármily megpróbáltatásokat rejtegesse számunkra a jövő: mindazáltal ne a mi akaratumk legyen meg, hanem a tied, gondviselő, igazságos, de szerető Atyánk!

\* \* \*

De hát akkor miért imádkozzunk? Ha úgy sem birhatjuk rá az Istent, hogy kéréseinket teljesítse, akkor miért is kérünk tőle egyáltalán?

De ime int felénk a múlt. A templom körül térdeplő erdélyi falvak és városok előnkbe állnak, őseink példája szemünkbe tűnik s kétezer éven át is tisztán halljuk a názáreti Mester hívó, kényszerítő szavát: „Az én házam imádság házának mondatik“. Jézus tudta, hogy miért imádkozott. Őseink tudták, miért látogatják az imádság házát. A lelkünkben felsiró vágy bizonyára nem ok nélkül hív és kényszerít, hogy mi is imádkozzunk. Ezernyi ezer felszabadult és megigazult lélek

tanuságtétele bizonyítja, hogy az imádságban hatalmas erő lakozik s hogy aki letérdelt imádkozni, felemelkedésekor érzi, hogy imája után *valami megváltozott*.

Minden igaz imádkozás valami változást hoz. Dehát mit változtathat meg az imádkozás? A világot nem, mert a világ örök törvények szerint kormányoztatik. A történelmet sem, mert a történelem a sors árnyéka a földön. Istent magát sem, mert Ő örökkévaló és változhatatlan. Mit változtathat meg hát az imádság? *Egyedül minket!* Minket, a lelkeinket, a mi céljainkat, a mi szándékainkat, terveinket, légvárainkat, álmainkat, ezt a mi gyarló, ingatag életünket!

Letérdepelünk lélekben Isten előtt s fölmutatjuk néki sziveinket, úgy, amint vannak. Vágyainkat, terveinket, tanácstalanságunkat és kishitűségünket, de hitünket is, melyet az Alkotóba vetünk. És akkor, ha jól imádkoztunk, felel rá az Isten. Nem szavakban, hiszen az Isten lélek. Nem kézmozdulatokkal, hiszen az Úrnak a természet a keze s az egyszerre százfelé mutat. Az Isten felelete egy érzés, mely lelkünkön elhatalmasodik, egy álomszerűen átfutó szín és illat és dallam, egy szemünket fölnyitó látás, egy gondolkozásunkat a helyes útra terelő intés, egyszóval: élmény, amelyet leírni nem lehet.

De utána megváltozott lélekkel állsz föl.

Ha keresztúthoz értél, s nem tudod melyikre lépj, igaz imádságod után egyszerre csak egy út látszik s te magad is csodálkozol, hogy nézhetted útnak azokat az ál-csapásokat azelőtt. Ha nagy aggodalom égette a lelked, imádságod után megerősödve magad fogsz mosolyogni kicsinyhitűségeden. Ha megaláztatásod, vagy megpróbáltatásod elkerülhetését kéred, imádságod után talán érezni fogod, hogy át tudsz menni a szégyen, vagy a fájdalom tüzén is, mert így akarja ezt az Isten. Ha pénzre, vagy dicsőségre szomjuhoztál, imádságod után vagy azt érzed, hogy, ime, megjött az erőd s meg tudod szerezni azokat, vagy pedig egyszerre olyan semmiségnek, hiábavalóságnak tűnik az arany és a dicsőség vágya, s akkor tudod, hogy nem szánta néked az Isten. Ha a szivárvány ösvényére szeretnél lépni, de életed sorsa a halál árnyékának völgye felé mutat, imádságod után eltűnik az árnyék és fölragyog a szivárvány, megfakul az égi ösvény színe s az árnyékos völgy enyhe nyugalommal hívogat. Lelkednek ez az új látási módja megmondja néked, hogy mire szánt az Isten.



Két nagy imádkozó tűnik föl szemeink előtt, Jézus és Dávid. Mind a kettő lélekkel imádkozott. Mind a kettő Isten elé tárta a szívét. És ime, egyiknek bibort, a másiknak kereszt-halált adott az Isten, de mind a kettő tudta már az imádság végén, hogy mi az Örökkévaló akarata.

Igen, az imádkozásban megváltozik valami s ez a valami mi magunk vagyunk: oktalanul próbálkozó gyermekekből felmagasztosult lelkü, szilárd léptü Isten-katonák leszünk.

És aztán: „Nem az én gondolataim a ti gondolataitok és nem a ti utaitok az én utaim, így szól az Ur!” Ami előttünk zsákutca, reménytelenség, összeomlás, az Ur Isten előtt az is lehet tovább vezető út s ahol a mi földi elménk csak sötétséget lát, az Ur szeme a sötétségen túl láthatja már a feltámadó világosságot. Vannak módok és lehetőségek ott is, ahol az ember nem is keresné talán s az imádkozó ember rávezettetik erre az útra.

Templomba menekülő őseink ismerték az imádságnak ezt az erejét, azért menekültek oda, valahányszor nagyon megpróbálta őket a történelem.

„Az én házam imádság házának mondatik.“ Imádkozni más helyt is lehet, de az Ur azért vezeti az ő népét a templomba, mert ott minden arra szolgál, hogy az imádkozást könnyebbé, őszintébbé és áldásosabbá tegye. Ezek a falak az áhitat számára készültek. Színek, formák és terek, ezek az elmélyülésre készítő színek, ezek a nemes vonalú építészeti síkok, mind-mind arra szolgálnak, hogy az imához boruló embert fölemeljék a magasságos Isten lába elé. S aztán itt folyik le az istentisztelet. Az ének, melyben annyi önkénytelenül felnyíló lélek találkozik. A zsoltár, mely századok óta zeng s amelyre mikor rázendítesz, úgy érzed, apád, édesanyád, elköltözött őseid hangjával énekelsz együtt. Az ima szárnyaló szavai, melyek kiragadnak a zűrös-zavaros élet zajából s rávezetnek arra az útra, ahol lassanként ledobod magadról gögöd, hiuságod, felszínes szokásaid koldusrongyát s csak gyermekien tiszta lelkedet viszed tovább az örökkévaló Isten felé. A beszéd, melyben örök igazságod fényében látod meg napi kérdéseid kibontakozó feleletét és hajdani szent emberek tapasztalataiból tanulsz meg járni az isteni bölcsesség égisz alá érő létra-fokain. Mindezek imára segítenek. S aztán történik itt még valami: amikor nagyon belülről zeng a hangod, nagyon magasra néz

a lelked és nagyon széles keretekben látod a világot, egyszerre csak úgy érzed, átsuhan a lelkeseden valami, ami bátorságot, áldott békességet s valami megrázóan jóleső érzést sugároz szét benned. Hitem szerint az imádkozó lelkek között megjelenik a templomban láthatatlanul, de minden alázatos lélek számára érezhetően, az örökkévaló és mindenható Isten.

Igen, a templom az imádság háza, a leborulás, a tanácskérés, a felüdülés és a megerősödés háza. Az volt századokon át és az ma is. Ez a templom is az, az imádság háza! S ezt ne feledjük el sem idebent, sem odakint. Ezt a új templomot nem a politika emelte. Semmi rejtett cél nem indította azokat a gazdag lelkeket, akik földi szegénységük utolsó filléreit összegyűjtve, építették ezeket a falakat. Céljuk nyílt, vágyaik nem titkoltak. Az imádság házát akarták felépíteni és semmi egyebet. Ennek a templomnak minden ajtaja tárva, minden istentisztelete nyilvános. Bárki eljöhet, részt vehet azokon s meggyőződhetik, hogy tényleg ez a templom az imádság háza és semmi más. Imádkozni még halálra ítéteknek is szabad!

Ez a ház az imádság háza s ezt ne feledjük el mi sem, idebent. A modern élet sokfelé elcsábított minket. Bizony, sokan elfeledték, hogy őseink miért jöttek az Isten házába és hogyan távoztak el onnan. Föl kell támasztanunk, új életre kell keltenünk az imádkozás elfelejtett, megfakult lelki művészetét. Csak az imádkozás adhatja vissza lelkünknek azt az egyensúlyt, életcéljainknak az a határozottságot, akaratunknak azt a szilárd erőt, melynek hiánya sokunkat tétova, kapkodó, boldogtalan életre hajt. Ne legyen hát ez a ház tudós értekezések színhelyévé, sem felületes találkozó hely, új ruhák divatrevüje, vagy gyűlésekre készülő törvénykezők rideg előszobája. Legyen az, ami mindig volt és aminek mindig lennie kell, az imádság háza.

Igy legyen Istennek áldása az épületen, az építetőkön és az imádkozásban épülőkön. Ámen.

Szent-Iványi Sándor,  
teol. tanár.

## Templomszentelés Braşov-Brassóban.

(1936. május 17.)

*Péld.* Ahol nincs látás, elvész a nép.

*Csel. 2. 17., 19.* És leszen az utolsó napokban azt mondja Isten: kitöltök az én lelkemből minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok és az ifjaitok látásokat látnak és a ti véneitek álmodnak álmodnak.

Még nem mult el a látások ideje. Még vannak, akik a lélek szárnyán járva a tisztult lelkek társaságában élnek. Még vannak, akik nem azt mondják a lélek kész, de a test erőtelen, hanem teljesítik Isten akaratát, aki a lélek által szól. Még vannak, akik tudják, hogy aki gyakran adakozik, mégis mindig gyarapodik. Még vannak, akik hisznek a lélek kitöltésében és tudják, hogyan lesznek az elsőkből utolsók s az utolsókból első. Még vannak, sőt szaporodnak, akik megértik Jézust és követni kívánják őt, midőn az ácsműhelyből kilépik, hogy istenországát megvalósítsa a földön.

Ma már jobban értjük Pált, kinek szeméről lehullott a fátyol és Jézusban látni kezdette azt a nemzeti Krisztust, aki a judaizmus lelket-ölő rideg törvény-formuláit áttörve, a hosszú-tűrő, a kegyes, a megbocsátó szeretet apostola lett.

Ma már jobban be tudunk pillantani a hitelvükért halálba ment vértanuk lelkébe. Ma már tisztábban áll előttünk Dávid Ferenc lelki nagysága, kit sem a kard, sem a kereszt, sem a börtön meg nem ijeszt, hogy eltérjen a megismert igazság mellől. Ma már látjuk, hogy ő olyan evangéliumot hirdetett, mely az egész népnek öröme leszen. Ma már meg tudunk bocsátani azoknak a buzgó brassói hitvédőknek, akik ezelőtt százötven esztendővel meggátolták a Chichiş-Kökösből beszolgáló unitárius papot, hogy urvacsorát osszon itt lakó hiveinek.

Most már kész szívvel nyújtunk békejobbot azoknak a heves ifjaknak, akik brassói első templomunk fundamentumkövét az első helyett im e másodikra tétették, mert bizonyval nagyobb lesz a második ház tisztessége az elsőnél.

Itt valóra vált az apostoli jóslás: az utolsó napokban a

ti fiaitok és leányaitok és a ti ifjaitok látásokat látnak és véneitek álmokat álmodnak. És ez léssen ébren-alvás, messze látás, Isten fiainak és leányainak testvéri ölelkezése. Mert a régiek elmúlnak és mindenek megújulnak és az emberek tudni fogják, hogy mindnyájan egy atyának vagyunk gyermekei, aki nem a nyelvek babiloni zavarát akarja, hanem hogy a megszentelő pünkösti lélektől megtelve kezdjenek szólni, mint a lélek adta nekik szólások. Én hiszek az egy akol és egy pásztor ígéletében, mert valamint csak egy az Isten, egy az ember is s arcának színe, nyelvének szava azért különböző, mert Isten így akarta megmutatni, hogy Ő mindenható az égen és a földön egyaránt.

Tekintsetek szét és lássátok meg mennyire igyekeznek a nemzetek tanácsadói az örök béke megteremtésére. Gondoljátok arra a keresztény református testvériségre, amely esztendőök hosszú sora alatt megnyitotta templomát az unitáriusok számára. Magam is, aki ott is, mint most, hálás szívvel köszönöm meg a testvériséget. Hajoljunk meg hódoló liztelettel azok előtt az áldozó lelkek előtt, akik az esztendőök hosszú sora alatt hordották össze filléreiket, hogy Braşov-Brassóban unitárius templom legyen. Bámulattal és hódolattal hajtom meg térdemet a Braşov-brassói pap, hivei és a jó emberek előtt és hirdetem, hogy a látások és a jóslások ideje volt ez. Úgy áldja és szentelje meg szívöket és kezöket az Isten, ki előtt tárva, nyitva vannak a jó cselekedetnek még a rugói is.

És most hallgasson el az emberi hang és szóljon a két harang, melyekből a hűséges Kádár Sándorné nemes szive sugallatából kedves férje áldott emléke cseng felénk.

\* \* \*

Nagy hálával emlékszem meg a róm. kath. vallásu Dobra Dénesről és unitárius nejéről Oláh Máriáról, akik templomunkat megajándékozták szép, díszes és értékes urasztallal.

Az állandóan áldozatos munkában levő Nőszövetséget dicséri a szószék, az ülőhelyek és a templomi szőnyegek.

Az ifjusági kört a tanácsterem berendezése, az asztalok és padok dicsérik.

Bizony mondom, mindezek látásokat láttak, álmokat álmodtak s im az álom valóra vált ebben a szép és díszes templomban, melynek minden kis része a jó és áldozó lelkek nevét és dicsőségét fogja hirdetni.

Te pedig Isten háza, fogadd öledbe gyermekeid és hiveid sokaságát, midőn megszólalnak a harangok. Védd, oltalmazd az imádkozókat. Falaid zengjék vissza az Istent dicsőítő dalokat és himnuszokat. Szószékedről Isten igéje, Jézus üdvözítő evangéliuma szálljon a magasság Istenéhez.

Most pedig kitárom áldó karomat és megszentellek léged te kedves templom, Isten háza, titeket Istennek kedve szerint való nép. Éljen és maradjom meg közöttetek tovább is a látások látása, mert ahol nincs látás, elvész a nép. Ámen.

Dr. Boros György,  
püspök.

## A gyermek.

Keresztelési agenda a braşovi templomszentelés alkalmával.

Milyen jó, hogy jöttél, milyen jó, hogy jöttök... ártatlan kicsiny lelkek, apró véreink, parányi angyalkák az örökkévaló Isten soha meg nem fogyó nyájából.

Mi is lenne velünk, ha mind ritkábban jönnétek?... Mi lenne e gyönyörűséges földdel, ha egyszer bezárulnának, meddők maradnának a méhek? Ha egyszer átkos fájdalommal, vagy egészben ismeretlenné válna az életadástok eddigi gyönyörűséges édesanyai kínja, ha nem kívánt, kényelmetlen teherre lenne a bölcsőtök virrasztásának álmatlan gyötrelme, a kenyereitek, a boldog jövődőtök, a mosolygós holnapotok tenyerettörő, fekete gondja?...

És hajh! mi lenne velünk is, maroknyi néppel, társtalan, testvértelen, szomorú magyarokkal, ha a tőletek való nagy idegenkedésben, odafönn a tejút myriád csillagos világában, egyszer csak megszázsoroznók Csaba királyfi legendás népét s itt alant, atyáink földjén, már csak szomorú sir-versekben emlékeznének rólunk!...

Ne... Óh, ne legyen... Jöjjetek minél többen, minél nagyobb számban s legyetek áldottak ti is s mind, kik utánatok jönnek az Úrnak, az Istennek nevében. Hogy ne maradjanak üresen a bölcsők, hogy legyenek közöttünk is, akik még ma is boldog gondtalansággal tudnak örülni legalább bár gyermek-

játékaik között, hogy legyenek, akik legalább homokból építhetnek ma is szép aranyvárakat, kik játszi jó kedvvel fűzfásipot fújnak, szilaj nádparipán tarka lepkét űznek s így válnak a mi szomorú napjaink tavaszi verőfényévé.

Óh jöjjetek! Hogy bölcsőtök felett szinesedjék dalba, mesebe hétköznapi gondunk, ünnepi szomoruságunk, hogy legyenek, akikért nekünk is érdemes legyen szenvedni, túrni, keresztet hordozni bár, de el nem csüggedni soha!

Kinek tűzzük mellébe, kalapjába bokrétának kertünk szép virágait, zöld zsalus ablakink piros muskátliit, ha ti elmaradtok?

Ki zengje nótánk szép melódiáit, szilaj táncainkat ki ropja hajnalig, világos virradtig deli természetével, fiaink, leányaink ki lobbantsa égő, piros szerelemre; faragott kapuink, színes guszalyaink, zörgős gereblyéink, hófehér barmaink fehér jármaira, írott varrottasok fehér mezejére ki lehellje álmát, művészi lelkének ezerszinű álmát, ha ti egyszer, majd egy csillagtalan, sötét, fekete éjszakán nem jöttök el hozzánk, véreink, gyermekink, kicsiny, bodrosfürtű, parányi magyarkák?!

Jöjjetek! Jöjjetek! Lekövetelünk az égből, hogy legyenek itt bennetek, általatok tovább is keménykaru apák, akik felvegyék a fáradt kezekből kihulló ekeszarvát, szerszámot, tollat; akikre ráhagyjuk a lelkünk nyugodalmával fekete földjeink, szűkös barázdáink, akikre rábizzuk vadgalambos erdőnk sok sutogó titkát, mesemondó „Firtos“, százszinű „Hargita“ virágos bérceit, „Rika“ legendáit, a magas „Székely-kő“ messzelátó ormát. Hogy legyenek melegszivű asszonyaink, hitveseink, édesanyáink, akik a szép írásos, galambducos székelykapukon belül glóriás fejjel szülik, nevelik életünk legdrágább értékét, gyermekeinket. Zöld zsalus, vadszöllős, hófehér házaink kicsiny ablakaiba muskátliit, kalapba rozmaringot termelnek, színes álmokat szőnek zakatoló osztováták nagy tűrő munkájában s magasra vetett ágyak fehér pihe párnáira himezik a szivők ezerszépvirágu, színpompás világát.

Jöjjetek, hisz érettetek áll, érettetek emelkedik, teremődik sokszor a semmiből újra, nagy áldozatok, könnyes erőfeszítések, hősieis önmegtagadások árán a templom, az iskola. Jöjjetek, töltsétek meg padsorait, zengjétek tovább kihülő ajkunkon a megfagyott zsoltárt, áldozatok oltárainkon, az atyák oltárain soha nem lankadó áldó szeretettel.

És jöjjetek, hogy ki ne fogyjanak közülünk fehér haju,

nagy szakállu öreg nagyapáink, glóriás fejü, ezüst hajkoronás öreg nagyanyáink, akik majd nagy idők csodálatraméltó erőfeszítéseit, új hősi tetteit, új mesékbe mondják, kerekrenyiló, bá-mész szemü, késő unokáknak!

Neked, óh nektek ártatlan lelkek, meg kell tudnotok, mikor és miért születtetek!

Neked és nektek, nagy történelmi idők hősies erőfeszítéseinek, tengernyi áldozatának, csodálatraméltó csüggedetlenségének és kitartásának mindennap születő emlékei között kell játszadnotok, ifjává serdülnötök, álmokat látnotok s így acélosodnotok férfivá, nővé, keménykaru apákká s jövendőtszülő, jövendőtbiztosító, melegszivü édesanyákká!

Hozzád beszélek ártatlan kisdéd, de szavaim a ti elhívásokat jelzik apák és anyák, szülők és keresztszülők. Ismerjétek meg, betűzzétek ki azt az ártatlan gyermek arcáról s formáljatok bennök s általok emberségesebb jövendőt... ezért azonban imádkozzunk is...

Taar Géza,  
lelkész.

## Emlékezés Kádár Sándor siremlékénél.

Testvéreim, úgy érzem s azt hiszem, érzésemben osztoztok mindannyian, hogy e gyönyörűsége és felemelő templom-avató ünnep nem lenne teljes, ha nem zarándokoltunk volna el erre a helyre, hol néhai Kádár Sándor egyházközségi pénztárnoknak, a nagy áldozónak porai pihennek. Hiszen Kádár Sándor volt az, ki az egész ünneplő sereg között talán leginkább szeretett volna ott lenni a templom felavatásánál, mert ő volt a legrajongóbb lelkü álmodó. S ha nem érhetette meg, hogy ott legyen ő, ki legtöbbet tett érte, hogy álma valóra váljék, nekünk szent kötelességünk, hogy mí jöjjünk el Hozzád s szemünk örömteli hálakönnyeiből néhányat a hálás megemlékezés, ünnepi érzéseiből néhányat a kegyelet érzéseivé változtassunk átal.

Ti talán nem is tudjátok Testvéreim, hogy ez a templom, melyet ma Isten dicsősége alázatos szolgálatára nyilvánosan is felavattunk: három fundamentumon épült s Kádár Sándor

volt az első fundamentumrakó. Idézzük fel néhány pillanatra ennek az első alapvetőnek emlékét.

Kádár Sándor is úgy jött ide, e nagy város rengetegébe, mint annyi más szülötte a székely fajnak. Eljött, hogy itt teremtsen meg szorgalmával és becsületes iparában kifejtett nemes munkásságával önmaga és övéi életének feltételeit. De úgy jött el szülötte földjéről, mint Jákób: lelkében aggodalommal, szívében itt is az ősi Siont kereső vágygal. S mert nem találta meg a hite szerinti szent Siont e város körengetegében: örökké vágyó lelke, mint Hárán pusztájában Jákob, álmában is a templomról álmodott. Előbb beállt a templomról álmodók közé, majd vezér alakja lett Sion álomszövőinek. S amint egyre tiszteltebb helyet foglal el a város iparostársadalmában, amint egyre több és több gyümölcsöt aratja munkás életének, egyre jobban hatalmasodik el lelkén a régi vágy, hogy hitfeleivel együtt felépítse álmai földjén a Mindenhatónak hite szerinti templomát. Saját vagyonát nem gyűjti szorgalmasabban, mint ahogy mint az egyházközség pénztárnoka, gyűjti a templom felépítéséhez szükséges alapot. Majd a Rózsatéri házban, melynek megvétele legfőként az ő érdeme, leteszi a templom első fundamentumát s ez által megmenti az építésre gyűjtött vagyont. Mint hű szolgáját az Ur, ekkor szólítja el őt is az élők közül a Mindenható. Azóta az első fundamentumot másra, nagyobbra váltotta a többi építő. E másodikat betemette a rosszakarat. De az első és második fundamentum után, mégis csak az első, a lelki fundamentumból, az általa képviselt szellemi örökből, a harmadik fundamentumon már ég felé nőhettek a falak és felépülhetett az egy igaz Isten temploma. Fel kellett épülnie, mert Kádár Sándor, az első alaprakó, szellemét örökül hagyta hit-sorsosaira és övéire s az élő építőknél a halott építő is segített. Hogyne épült volna, mikor elszálló áldozatos lelkének nemes rendelkezésével harangokat állít a még fel sem épült tornyba, hogy hite osztályosainak lelkében előre megkonduló hangon hívják és buzdítsák az építőket.

Megilletődött lélekkel állunk meg poraid felett, te nagylelkű templomépitő. E megilletődött lélek hálás kegyeletének jeléül tesszük le siremlékedre e hála virágaiból kötött koszorút s valjuk mi is: nem halhat meg az, ki életében ily örök emléket állított nevének. Emléked, szellemed élni fog, míg állanak e szentelt falak s szellemed örök hirnöke lesz tornyában az érc-



szavu harang. És Te, nemesszívű asszony, ki munkás és áldozatos életének osztályossa voltál, lelj vigasztalást abban a gondolatban, hogy örökké él, ki mig élt, így tudott élni.

Neked pedig óh mindenható Isten, köszönjük, hogy ily nemes lelket adtál e gyülekezetnek. Tedd, Atyánk, hogy emlékezete örökké éljen e nép között azáltal, hogy Kádár Sándor szellemében él és munkál tovább. Ámen.

Benedek Gábor,  
lelkész.

## Megnyitó beszéd.

*Mélyen Tisztelt Közönség!*

A Braşov-brassói egyházközségünk érdemes Keblitanácsának és kiváló jelentőségű Nőegyletének megtisztelő felkérése alapján nekem jutott az a feladat, hogy a jeleni estélyünket megnyitsam. Nagy általánosságban igen könnyű egy elnöki megnyitás, hisz csk üdvözölnie kell a mélyen tisztelt közönséget, kijelenteni kell a megnyitást, — s ezzel teljesítve van a feladat.

Ámde ez alkalommal nem egy időnként ismétlődő megnyitásról van szó, — a mai nap és a mai estély kiemelkedik a mindennapi élet szürkeségéből, — mert ez a brassói egyházközségünk életében nem a rendszerinti ünnepnapok egyike, hanem — mondhatnám — a teremtés ünnepe. Ma avattatott a földkéregnek az a darabkája, melyen állunk, melyen e diszes templomunk, papilakunk, nagytermünk, s egyéb épületeink emeltek, — a brassói unitárius egyházközségünk unitárius otthonává, és pedig az idők végéig nyúló hatállyal.

Eddig is volt Braşov-Brassóban unitarizmus, — de ha a több mint 300 év előtti történelembe bele nem kapcsolódunk, — az alig volt több, mint a vendég szerepe, — eddig is megnyilatkozott az mindott, hol erre lehetősége nyilott, de jó részt vendégi alapon. Ez unitarizmus élni, fejlődni akarása eddig is előelőtört, — korábban bekapaszkodott a Rózsatér szögletébe, — később az igazságügyi palota melletti háromszögbe, — de az előbbinél nem akart s az utóbbinál nem tudott megállapodni. Az előlemlitettnél a magasabbra törés erős akarata, — az utóbbinál az erőhatalom gátlása — nem engedték meg a mélyebb gyökérverést.

Lankadatlan kitartással, erős termető akarattal, — fel nem becsülhető áldozatkészséggel a mához, — és az otthonná felszentelt területhez és épületeinkhez jutottunk. A mai napon, midőn egyetlen jó Istenünknek segedelméért hálánkat bemutattuk, — midőn e földdarabot és épületeinket egyházunk felszentelésével is feldiszitettük, — a mai napon vált az unitárizmus — újra — Braşov-Brassó város törzslakójává, — s e területnek és épületeinek végleges és elvitathatatlan tulajdonosává.

Nem kutatjuk — mi, ebben az órában, hogy kiknek verejtékes küzdelme, lankadatlan munkája, eléggé fel nem értékelhető áldozatkészsége juttatta egyházközségünket e lelkesítő eredményhez, — én csak azt állapítom meg, hogy az eredmény, — a tulajdon a brassói egyházközségünké, — annak minden egyes tagjáé, — s ezért őket nemcsak a dicséret és elismerés, — nemcsak a jól végzett munka édes lelki gyönyörősége, — hanem tulajdonának önvédelmi joga is megilleti — mindennemű támadással szemben.

Ez unitárius otthonunk első vallásos estélyének megnyitása az én hivatásom és feladatom. Estélyünk műsora, már nem a mult munkamezejének történelmét ismerteti, — jövőbeli cselekvésének, — utirányának iránytűit törekszik a mélyen tisztelt közönségnek bemutatni, — nem a bibliai kis mustármagról beszél, — hanem a már terebélyessé fejlődött élőfa gyümölcseit törekszik megízleltetni.

A most elhangzott felemelő ima, hirdeti, hogy ez egyházközségünk továbbra is Istennek nevében, — az ő áldást nyújtó segedelmével — kíván, akar és fog munkálni, s fejlődni s óhajtja az igazság és erkölcs birodalmát szélesbiteni;

a mindannyiunk közös gyülekezeti éneke az unitárius egységnek, — a testvéries egyenlőségnek, — az egységes akaratnak, — egy célra törekvésnek és kölcsönös szeretetnek az útmutatója;

a dalárda, — az ének, — a zene, az orgona-kiséret hirdeti, hogy brassói egyházközségünk nem elzárkozott életet kíván élni, — hanem szeretetteljes kaput nyit mindennek, ami nemes, élvezetes, ami hitet és erkölcsöt erősítő, ami lelket és testet nemesítő és üdítő: jöjjön bár az a vidékről, — jöjjön az unitárizmus közeli és távoli mesgyéiről, — jöjjön a testvéries hitfelekezetek, vagy azoknak megértő hivei részéről;

az előadás, mely egyik egyházi egyletünk vezető egyéni-

ségének ajkain nyilatkozik meg, hirdetni fogja, hogy nemcsak egyházi vezetőségünk, — hanem egyházi egyesületeink minde-  
nike is féltő gondossággal fogja figyelni ez egyházközségünk  
életét, — fejlődését, — munkáját, — s abban testvéries szere-  
tettel támogatja ;

végül ez egyházkörünk érdemes felügyelő gondnokának  
záró szavai biztosítanak mindnyájunkat arról, hogy estélyünk  
izleltetőül nyújtott műsora édes gyümölcssé fog kiérlelődni.

És most méltóztassanak megbocsátani, hogy a mai csábitó  
alkalommal az elnöki megnyitók sablonjától eltértem, —

de vissza térek, és az unitárizmus hagyományos tiszte-  
letével és szeretetével üdvözölve a mélyen tisztelt közönséget,  
a mai estélyünket megnyitom.

Dr. Ferenczy Géza,  
főgondnok.

## Bezáró beszéd.

*Mélyen tisztelt Közönség!*

*Hölgyeim és Uraim!*

Templomszentelési ünnepségeinknek végéhez érkeztünk.  
Lezárult ezzel egyházkörünk történelmének egy nagy fon-  
tosságú lapja.

Braşov-Brassói egyházközségünk élete és sorsa nyugvó-  
pontra jutott. Beteljesültek régóta szövődő legszebb álmai.

Isten segítségével már a főpásztori áldás biztató, megerő-  
sítő, megnyugtató ereje átjárta azokat a hajlékokat, melyeknek  
megteremtéséért annyi buzgó kéz dolgozott, áldozott évtizede-  
ken át és annyi reménység, annyi megpróbáltatás és kétség  
között, de a biztos cél felé törekvő erős kitartással.

A háromszéki egyházkör ősi egyházközségei között ezzel  
brassói egyházközségünk is az élre került. Ma így Isten segít-  
ségével 10 templomunk harangja hívja Dávid Ferenc hitének  
hirdetésére az unitárius hiveket.

Hála azért a törhetetlen, faját, hitét tisztelő, ősi székely  
léleknek, mely a maga romlatlan tisztaságában, egyházkörünk  
jórészt minden községéből idejött veletek. Veletek jött, hogy itt  
az új munkamezőn a szorgalmas kéz és agy első zsenijét

arra az oltárra télesse, melynek füstje egyenesen, magasra szállva, ősi hitet, kitartást, életet hirdet.

Hála annak a tudatnak, mely meggyőzött arról, hogy aki ma épít, az igazán a jövőnek épít. Aki ma rombol, olyan sebet ejt az egyház testén, melyre nincsen gyógyszer, mely nyitva marad, állandóan vérzik.

Mit jelent ennek az egyházközségnek, a háromszéki körnek és az egész egyetemes egyházunknak a brassói unitárius templom, azt a jövőnek kell igazolnia.

De tudjuk és hisszük már ma is, hogy ez a lelki béke és nyugalom, mely az otthonra talált hivek egész valóját áthatja, olyan záloga a jövő békés fejlődésének, mely csak örömet kelthet, mely megnyugtathat mindenkit, aki a társadalom és közélet fejlődését, sorsát a jog és igazság szemüvegén nézi. Ahol templom épül, ott hitnek kell lennie, ahol hit van, ott van testvéri szeretet, mely győz a gyűlölet felett, van törvény, van hűség!

Ma a brassói egyházközség úgyszólván egész egyházközségünk természetes képviselője. Nemcsak azért, mert buzgó, kitartó, erőshitű igazi lelki pásztor a kör esperese, de alig van egyházközségünk, melyet ne képviselne az itteni hiveink közül valaki. A lüktető élet, vagy a fejlődő ipar hozta ide, hogy hirdetőjévé váljanak az élő, halódó, székely fajiságnak, munkássává az általános kulturának, becsületes építőjévé annak az egyháznak, melynek tanítása és szelleme idekísérte az ősi, kenyeret termő anyaföldről.

Ma lehullott a lepel arról az alkotásról, melyet hitbuzgó lelkek imádságos munkája a testvéri szeretet hirdetésére emelt.

A szokásos külsőségek hivatalos formáságai előtt megnyiták az egyszerű ajtók.

A felejthetetlen ünnepélyes nap eseményei eszembe juttatják egy kedves egyházközségi gondnokom szokott szavait, melyekkel hivatalos alkalomkor templomunk előtt üdvözöl: „meghallgattuk bent is, kint is azokat a szép biztató szavakat, melyekkel bennünket megtisztelni szivesek voltak, adjon a mi egy igaz Istenünk, hogy azokat megtartani és követni elég erőnk lehessen!”

A záró percekben mondhatnék-e ezeknél találóbb, jobb, kifejezőbb gondolatot?!

Fajunk felett átviharzott évszázak történelme megismétlődött. Ennek a mai rend embernek öregje, ifja olyan évtizede-

ket élt át, melyek próbára tették Istenbe, emberbe, egyetemes jóba, testvéri szeretetbe vetett és táplált hitet egyaránt.

A kétezer éves kereszténység krisztusi hitét a steppék vörös lángja perzselte. Védtelen százezrek nyomorult haláltusa hárgott. Az embertömegek durva barbárizmusa az Isten eszme ellen emelt fegyvert.

A vörös tűz kormos lángja önmagát fojtja meg.

Győzött és győzni fog az a hatalmas, láthatatlan erő, az az Isteni igazság, mely mindenek felett áll és mindeneket kormányoz.

Braşov-Brassó új templomot épített. Hadd hirdesse az a hajlék az igaz unitárius hitet, a krisztusi békét és szeretetet. Legyen erős vára a felvilágosult szellemnek, hová a hívő és bizó lelkek mindig hittel jönnek megpihenni, megnyugodni.

Dr. Szent-Iványi Gábor,  
f. ü. gondnok.